

V Z P O M Í N K A

„Z horní země“, tak bohaté krásou divokých hor i utěšených dolin, tak smutné i krev pobuřující osudem svého lidu, dolů přes Košice, Ujhely do Šarošpotoku, do roviny při Bodrogu řece. Tam už jinak nežli na Slovensku; cizina, končiny maďarské.

Ale pospíchal jsem tam a byl jsem žádostiv uvidět Šarošpotok, jeho bývalý hrad a pevnost, kdež před čtyřmi stoletími znělo po léta české komando, tenkrát za Jiskry, a kdež pak v strašlivé bitvě zhynula sláva Talafúsova, Údrckého a kdež vykřvácel divoký Aksamit s tisíci z českého bratrstva válečného.

Nežli jsem tam došel, uslyšel jsem, že si v Zotoku po dneš vypravují, jak bývali Češi na hradě (tak mi rodák Zotocký, prostý muž, pověděl), a to že se o nich povídá, že tamhle (ukázal na vrch severně od města) objevili lom na mlýnské kameny a ten průmysl že tu oni, husitská posádka, začali.

Mezi nádražím a městem v rovině roztáhlým městský park; z toho do dlouhé ulice nedlážděné a tou mezi domky většinou přízemními k starému gotickému kostelu. Zpěv maďarského lidu ztlumeně se z něho nesl do ticha parného nedělního dopoledne. Na prostranství kolem skoro pusto. Několik lehkých vozíků nekrytých tu čeká. Kočí v bílých, širokých gaticích, v čizmách, v černých kazajkách spí nebo pokuřují; spřežení stojí tiše, jen jejich hříbátka mrzí na jednom místě. A to je všechnen ruch. Kousek za kostelem nejpamátnější část Zotocká: bývalý palác knížat Rákoců a zašlá pevnost na táhlém nepatrném návrší nad Bodrogem, s městem souvislá, při novějším zámku, nyní knížete Windischgrätze. Zámecký park zakrývá zbytky starých valů, hradeb a příkopů a jen pustý palác vznáší se z křovin nad husté koruny jeho stromů.

A tu jsem zapomněl, proč jsem hlavně přišel. Nevzpo-

mněl jsem na zkrvácené hejtmany husitské a jejich „bratříky“. *Komenský* tu kdys meškal, když sem roku 1650 přibyl na pozvání knížete Rákocze a jeho matky, aby tu Uhrům školy zřídil.

Čtyři léta tu pracoval jako organisátor, a „dnem a nocí“, jak sám psal, aby prospěl uherské mládeži a získal příznivce svému rozplašenému stádu. Tu sepsal svou „Školu pansofickou“ a jiná díla, tu dokončil své „Umění kazatelské“, tenkrát už strachuje se o bratrskou emigraci českou, když už sepsal „Kšaft umírající matky Jednoty bratrské“ a když už hledal útěchu v zjeveních a proroctvích.

Kde tu bydlil, kde pracoval, když se tu trdil a často zápasil s leností domácích, s nepochopením a intrikami? Pořád jsem na něj vzpomínal, pořád byl se mnou velký ten bojovník světla a dobra, když jsem procházel pevným kdys palácem s kasamaty a žaláři, jeho zpustlým vchodem se zbytky krásné práce kamenické, jeho chodbami, i když mne vedl maďarský průvodce, jenž se na vojně slovensky naučil, do klenuté, kdysi slavnostní síně knížecí, kdež stával prý trůn Rákoczů ve výklenku nádherně vyzdobeném.

Bohaté, renesanční ozdoby v kamenném ostění jsou jen chatrné zbytky staré slávy, jakož i ozdoby vybitých oken v boku i dvouokní v čele, odkudž daleký rozhled a kdež stojí divně sem zbloudilá, otlučená socha bradatého světce v starouherské sukni a vysokých čizmách. Prostřed kdys slavné síně, jež vídala také Komenského, dřevěný holubník na sloupu. A holubů plno. Perutě jejich světle se míhají v zlaté záři nad parkem, prokmitují vytlučenými okny, třepetají pod klenbou, a hlučné vrkání ozývá se tichou prostorou, kdež znívaly latinské orace poselstev i proslovení Komenského.

Na něj jsem vzpomínal, i když mne průvodce vyvedl navrch paláce, když jsem chodil po zdi od vížky k vížce, jak vyrůstají ze čtyř rohů staré té stavby. Daleký tu rozhled na sever, východ a jih, nedozírnou rovinou, kterou se u vypjatých ohebech kroutí kalný Bodrog v nízkých březích bez stromů a křovin, na širá pastviska při něm, na mlaka, jež z jara se mění v jezera a kdež se v tu chvíli probělávala veliká stáda skotu.

Ta rovina vábila zraky, zvláště k jihu, kde vystávají na obzoru modravé siluety Tokajských, osamělých vrchů.

Ale slavný emigrant asi víc obracíval zraky k těm vrchům z Zadhůří mezi půlnocí a západem, v stranu své daleké vlasti, s kterou se s pláčem rozloučil, které už přes dvacet let neviděl, které sloužit a její národ školou povznést tak toužil a které již spatřiti neměl. — — —